

РЕЗЮМЕ ОСОБЕННОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ЕВРОРЕГИОНОВ ПРИ УЧАСТИИ УКРАИНЫ

Гарагонич В. В. (Київ)

В статье раскрываются особенности и перспективы функционирования еврорегионов при участии Украины. Автор отмечает, что при правильной организации деятельности еврорегионов они могут стать мостами для сотрудничества соседних стран. Акцентируется внимание на факторах, преодоление которых может открыть лучшие перспективы для развития Украинских еврорегионов.

Ключевые слова: Европейский Союз, трансграничное сотрудничество, евроинтеграция, еврорегион, региональная политика, приграничные территории.

SUMMARY FEATURES AND PROSPECTS OF FUNCTIONING OF EUROREGIONS ARE AT PARTICIPATION OF UKRAINE

V. Garagonich (Kyiv)

In the article features and prospects of functioning of the euroregions are exposed at participation of Ukraine. An author marks that correct organization of activity of the euroregions they can become bridges for the collaboration of nearby countries. Attention applies on factors overcoming of which can open the best prospects for development of the Ukrainian euroregions.

Key words: the European Union, transborder cooperation, eurointegration, Euroregion, Regional policy, border territories.

УДК 94(100) “2000/2009”

ВТРАТИ НАСЕЛЕННЯ КРАЇН СВІТУ В ЛОКАЛЬНИХ ВІЙНАХ І КОНФЛІКТАХ УПРОДОВЖ 2000-2009 РОКІВ

Лавер О.Г. (Ужгород)

В пропонованій статті уточнюються цифри втрат населення країн світу в локальних війнах і конфліктах, в релігійних та етнічних конфліктах, та від терору деспотичних режимів, які наводилися нами раніше в монографії [1]. Аналіз людських втрат нами проводиться по країнах Європи, Азії, Африки, Північної та Латинської Америки та пострадянського простору. Оскільки деякі з локальних воєн, які велися в 2000 – 2009 роках починалися ще в ХХ столітті, то втрати у цих війнах обчислюємо за той період часу, за який велися бойові дії.

Спочатку проаналізуємо втрати в міждержавних війнах. В Африці війна між Ефіопією та Еритреєю проходила з травня 1999 року і до грудня 2000 року. Людські втрати з двох сторін у цій війні коливаються в межах 70-120 тис. загиблих, кількість біженців перевищила 1 млн. чоловік [2]. Як і в [3] кількість загиблих у цій війні наближено прийmemo в 100 тис. чоловік. Матеріальні збитки в еритрейсько-ефіопській війні сягнули 2 млрд. доларів [4]. До міждержавних воєн на африканському континенті ще відноситься короткочасна війна між Ефіопією та Сомалі (24.12.2006 – 7.01.2007 рр.), під час якої війська Ефіопії зайняли столицю Сомалі Могадішо. Людські втрати ворогуючих сторін у цій війні були невеликими, і їх наближено можна

оцінити у кілька сотень загиблих.

На Близькому Сході за цей час мали місце дві війни: між Ізраїлем та ліванським релігійним угрупованням «Хезболла» (12 липня – 14 серпня 2006 року), та між Ізраїлем та палестинським релігійним угрупованням «Хамас», яке базується в секторі Газа (27.12.2008р. – 19.01.2009р.). Остаточні втрати у війні між Ізраїлем та рухом «Хезболла» такі [5]: Ізраїль втратив вбитими 118 військових та 44 цивільних людей, було поранено 400 військових та 500 цивільних ізраїльтян. Всього, таким чином, втрати Ізраїлю в цій війні склали 162 вбитих та 900 поранених. Втрати арабів були набагато більшими. Ліванська армія втратила 43 вбитих та 350 поранених, загинуло понад 1,1 тис. цивільних ліванців та понад 4 тис. були поранені, рух «Хезболла», за власними оцінками, втратив 74 вбитих, за оцінками ізраїльського командування втрати «Хезболли» сягнули 540 вбитих [5]. Таким чином, сукупні ізраїльсько-арабські втрати у цій війні коливаються в межах 1.379-1.840 загиблих. В якості кількості загиблих у війні між Ізраїлем та рухом «Хезболла» візьmemo середню цифру 1,6 тис. чоловік. Матеріальні збитки Лівану у цій війні склали 2,5 млрд. доларів, Ізраїлю – 1,1 млрд. доларів [6]. У війні між Ізраїлем та палестинським релігійним

рухом «Хамас» в секторі Газа людські втрати були такими: втрати палестинців склали близько 1.400 вбитих та понад 5 тис. поранених, втрати Ізраїлю – 13 вбитих (в тому числі 3 цивільних) та 150 поранених (в тому числі 120 військових) [7]. Матеріальні збитки в секторі Газа під час трьох тижнів бойових дій склали 670 млн. євро [8].

На **пострадянському просторі** 8-13 серпня 2008 року сталася війна між **Росією і Грузією** через Південну Осетію. Людські втрати Росії у цій війні склали 74 загиблих та ще 19 чоловік пропали безвісти, на ведення війни Росія втратила 12,5 млрд. рублів [9]. Втрати Грузії спочатку були оголошені такими: 326 осіб загинуло (з них 182 військових), пропало безвісти – 14, було поранено 2.234 чоловіки, нараховувалося 127.499 біженців [10]. Більш пізні дані дають меншу кількість грузинських втрат – 215 загиблих [11]. Найбільш заплутаним є питання втрат населення Південної Осетії у цій війні. Цифру 18 тис. загиблих південних осетинів, яка наводиться у [12] ми вважаємо сильно перебільшеною хоча б з тієї причини, що південноосетинський лідер Кокойти озвучив цифру 2.100 загиблих осетин [13]. В [11] наводяться такі втрати населення Південної Осетії: 1.692 вбитих, 1.500 поранених та ще 3,5 тис. чоловік визнано потерпілими. Якщо взяти за основу останню цифру осетинських втрат, то загальні втрати у **російсько-грузинській** війні 2008 року можемо оцінити у 2 тис. загиблих. Хоча, можливо, цифра осетинських втрат є ще меншою, ніж наведені вище. Так, наприклад, в джерелі [14] один з російських слідчих з слідчої комісії РФ оцінював реальні південноосетинські втрати у 200-300 загиблих.

До цього часу не припиняються війни в **Іраку та в Афганістані**. Операція «Стілка свобода», під час якої (жовтень – листопад 2001 року) армія США вторглася в **Афганістан**, завершилася для США успішно. Втрати США склали 16 загиблих військовослужбовців, ще 23 американських вояки загинули в небойових ситуаціях, загинуло 8 іноземних журналістів, а от втрати афганців перевищили 4 тис. загиблих, в основному мирних жителів [15]. Але війна в Афганістані не припиняється, і якщо на початок вересня 2005 року втрати сил проамериканської коаліції склали 695 загиблих військовослужбовців, то на другу половину вересня 2009 року – вже 1.406 загиблих військовослужбовців [16], причому найбільшими були втрати США, Великобританії та Канади. Якщо на початок вересня 2005 року вони склали відповідно 441, 81 та 70 загиблих військовослужбовців, то на другу половину вересня 2009 року вони зросли до 837 загиблих військовослужбовців США, 216 – Великобританії та 131 загиблого військовослужбовця Канади [16]. Афганські втрати є набагато

більшими, і обчислити їх можна тільки наближено. Згідно [17] з 7-го жовтня 2001 року (з моменту початку бойових дій) і до листопада 2007 року загинуло 10 тис. мирних жителів, в 2008 році загинуло ще 2.118 мирних жителів Афганістану. Якщо прийняти таку ж кількість загиблих мирних жителів за 2009 рік, то втрати цивільного населення країни за 2001 – 2009 роки складуть, як мінімум, 14 тис. загиблих. Про втрати бойовиків руху «Талібан». Відомо, що за період 7.10.2001 – 22.02.2002 рр. загинуло 2 – 3 тис. бійців “Талібану”, за 2003 рік – 1 тис., за 2004 рік сукупні втрати талібів та урядових військ склали 1.200 загиблих, в 2005 році загинуло 2,7 тис. талібів, за 2007 рік – 3,5 тис. талібів, та приблизно стільки ж за 2008 рік [18]. Якщо вважати, що в 2006 та в 2009 роках загинуло стільки ж талібів, як і в 2007 році, то загальні втрати руху «Талібан» за 2001 – 2009 роки можна оцінити в 24 тис. загиблих. Загальні втрати урядових військ Афганістану та проурядових племен ніде не публікувалися, але якщо прийняти їх рівними втратам «Талібану», то загальні людські втрати під час війни 2001 – 2009 років у **Афганістані** можна наближено оцінити у 63,5 тис. загиблих, де близько 1,5 тис. загиблих – це втрати військ проамериканської коаліції, а решта 62 тис. загиблих – власне афганські втрати.

Аналогічно, розгромивши в ході швидкоплинної кампанії (березень-квітень 2003 року) в **Іраку** режим Саддама Хусейна при мінімальних втратах – 139 загиблих американських та 33 британських військових [19], США та їх союзники одержали, як і в Афганістані, затяжну війну, якій не видно кінця. За 5 років війни втрати проамериканської коаліції склали 4.282 вбитих, в тому числі втрати США – 3.980 вбитих та 23.395 поранених, Великобританія втратила 175 вбитих, Італія – 33, Польща – 21, Україна – 18 вбитих і т.д.[20]. В Іраку загинуло 210 іноземних журналістів, 2 тис. медиків та сотні спеціалістів з усього світу [20]. А втрати продовжують зростати. Вже на кінець лютого 2009 року США втратили в Іраку 4.253 вбитих та понад 31 тис. поранених, Великобританія на кінець березня 2009 року втратила вбитими 179 чоловік [21]. Загалом, військові та цивільні втрати США та їх союзників в Іраку можна оцінити у 7,8 тис. загиблих. На війну в Іраку США витратили загалом 500 млрд. доларів, а Великобританія – 12 млрд. доларів [22; 24]. Втрати населення Іраку були значно вищими і їх можна підрахувати тільки наближено. Військові втрати Іраку перевищили 8 тис. загиблих військових, поліцейських, прикордонників та співробітників служби безпеки [23]. Дані деяких джерел [24] про те, що втрати цивільного населення Іраку коливаються в межах 500 тис. – 1,2 млн. загиблих є сильно перебільшеними, оскільки, як це показано в [25] мова тут йдеться про вбитих і поранених. Більш

реальними є дані Міністерства охорони здоров'я Іраку [19], згідно яких втрати цивільного населення країни складають 100-150 тис. загиблих, а також оцінка [26], згідно якої вилка втрат мирного населення країни складає 60-100 тис. загиблих.

Цифру загиблих цивільних жителів Іраку можна наближено вивести, користуючись такими міркуваннями. За даними дослідників Iraq Body Count, які базувалися на основі даних, одержаних в медичних закладах Іраку, а також ретельного аналізу даних засобів інформації, на 19 березня 2005 року загинуло 24.865 мирних жителів країни та 42.500 були поранені, а на 20 березня 2006 року загинуло вже понад 30 тис. мирних мешканців Іраку [27]. Відомо, що за даними ООН в 2006 році в Іраку загинуло 34 тис. мирних жителів [25;26]. Так що на кінець 2006 року кількість загиблих мирних жителів Іраку можемо наближено оцінити у 55,5 тис. чоловік. За наступні роки кількість загиблих цивільних громадян країни нам невідома, але відомо, що в лютому, березні та в серпні 2007 року загинуло відповідно 1.869, 1.646 та понад 1,8 тис. мирних іракців [26;28], а в березні 2008 року загинуло 923 мирних іракців [29]. Приймаючи для 2007 року середньомісячну цифру 1,8 тис. загиблих, а для 2008 та 2009 років – 0,9 тис. загиблих, втрати цивільного населення Іраку можемо наближено оцінити у 98,7 тис. загиблих. Наприкінці 2007 року в Іраку нараховувалося 20-25 тис. активних бойовиків [22], які в боях з військовими силами Іраку та проамериканської коаліції несли втрати. Наприклад, в лютому 2007 року загинуло 586 бойовиків та 160 поліцейських і військових Іраку (співвідношення 3,7:1), а в березні того ж року 481 бойовик та 209 поліцейських і військових Іраку (співвідношення 2,3:1) [28]. Приймаючи співвідношення втрат бойовиків та збройних сил Іраку, як 2:1, втрати бойовиків оцінимо у 16 тис. загиблих. Таким чином, загальні втрати в **іракській війні 2001 – 2009 років** можна оцінити у 131 тис. загиблих. Зауважимо, що цифра втрат населення Іраку може бути ще більшою, оскільки нами не враховані втрати серед біженців та переміщених осіб, чисельність яких за деякими даними складала 4 млн. чоловік [22;23].

Таким чином, в 7-ми **міждержавних війнах**, які велися упродовж 2000-2009 років загальні людські втрати склали близько 300 тис. загиблих.

Переходячи до аналізу втрат у **громадянських війнах** відмітимо, що багато з них почалися ще у ХХ столітті, тягнучись десятки років з невеликими перервами на мирні договори та перемир'я, які ні одна з ворогуючих сторін не збирається виконувати. Найбільш тривалими є громадянські війни в М'янмі (колишня Бірма) та в Колумбії, які почавшись відповідно 27 бе-

резня та 9 квітня 1948 року продовжуються до цих пір [30, с. 428,560].

Найбільшою за кількістю людських втрат громадянською війною в **Африці** була громадянська війна в **Демократичній республіці Конго** (колишній Заір) у 1998-2003 роках, яку колишній держсекретар США Мадлен Олбрайт назвала «африканською світовою війною». В цій війні приймали участь збройні сили 9 африканських держав, 9 конголезьких повстанських груп та урядові війська, причому збройні сили одних африканських держав (Ангола, Зімбабве, Намібія) виступили на боці уряду, а інших (наприклад Руанда і Уганда) – на боці повстанців [31]. Загальна кількість військ, які приймали участь в бойових діях була досить великою за африканськими мірками: 35 тис. іноземних військових, 50-70 тис. урядових військ та понад 38 тис. озброєних повстанців. Війна спричинила одну з найбільших гуманітарних катастроф на африканському континенті. Кількість загиблих у цій війні за різними оцінками коливається в межах 1,7 млн. – 4 млн. чоловік [31;32]. Як і в [33] втрати в цій громадянській війні приймемо у 3,3 млн. загиблих, причому 300 тис. – це бойові втрати, а 3 млн. – це втрати мирного населення. Після формального завершення громадянської війни в квітні 2003 року, бойові дії не припинилися, і кількість загиблих в Демократичній Республіці Конго на кінець лютого 2009 року оцінювалася в 5,5 млн. чоловік, що склало майже 10% населення країни [34].

Громадянська війна в **Сомалі**, привела цю країну до гуманітарної катастрофи. Почавшись у 1988 році, як повстання проти тодішнього диктатора країни Мохаммеда Сіада Барре, який був скинутий 27 січня 1991 року, вона продовжується до цих пір, незважаючи на те, що 9 червня 2008 року в Джібуті було підписано мирний договір між урядом Сомалі в Могадішо та деякими опозиційними силами [35]. Громадянська війна привела до розпаду країни на кілька держав. Якщо на початку III тисячоліття тут існувало 7 держав, то в 2009 році – тільки три [35]. Стосовно втрат у громадянській війні в Сомалі існують лише наближені дані. Згідно [36] за 15 років війни в Сомалі, за оцінками різних експертів, загинуло 300-500 тис. чоловік, в [37] кількість загиблих тільки за 1991-1996 роки обчислена в 400 тис. чоловік, а в [38] втрати населення Сомалі упродовж 2000-2002 років обчислені в 0,5 млн. загиблих. І це при тому, що тільки в квітні 2006 року майже 2 млн. сомалійців виявилось на грані голоду, а ще 400 тис. втекли з країни [39]. Наближено втрати за 21 рік громадянській війні в Сомалі (1988 – 2009 рр.) можемо прийняти в 1 млн. загиблих, і враховуючи, що в 2008 році населення Сомалі обчислювалося в 9 млн. чоловік [40], робимо висно-

вок, що в громадянській війні у Сомалі загинуло приблизно 11% населення цієї держави.

Громадянська війна в **Анголі** продовжувалася з листопада 1975 року до 2 серпня 2002 року, коли між урядом країни та сепаратистською організацією УНТА було укладено мирний договір. Кількість загиблих за 27 років бойових дій коливається в межах 400 тис. — 1,5 млн. чоловік [41]. Враховуючи, що наприкінці ХХ століття в Анголі, в результаті бойових щорічно помирало тільки від голоду 200 – 300 тис. чоловік [42], кількість загиблих у громадянській війні в цій країні наближено приймемо в 1 млн. чоловік.

Упродовж 1989-2003 років продовжувалася громадянська війна в **Ліберії**, кількість загиблих у якій за різними оцінками коливається в межах 250-450 тис. чоловік [43]. Як і в [44, с.312] кількість загиблих у громадянській війні в Ліберії приймемо у 300 тис. чоловік, що перевищило 10% населення країни. Матеріальні збитки склали 10-15 млрд. доларів [43].

Під час громадянської війни в **Сьєрра-Леоне** (1991 – 2002 рр.) загинуло 200 тис. чоловік [45]. Інші громадянські війни та конфлікти в Африці не носили такого кривавого характеру. Під час громадянської війни в державі **Кот Д'Івуар** (19.09.2002 – 10.03.2003 рр.), яка призвела до фактичного розколу цієї держави на дві частини, загинуло 3 тис. чоловік [46, с.320], в **Кенії** за три тижні заворушень січня-лютого 2008 року загинуло понад 700 чоловік [47], а в **Сенегалі** в результаті сепаратистського руху в провінції Казаманс (1980 – 2002 рр.) - не менше 1,5 тис. чоловік [48]. В заворушеннях грудня 2008 року – березня 2009 року на **Мадагаскарі** загинуло 135 чоловік, а в заворушеннях вересня 2009 року в **Гвінеї** – 157 чоловік [49], близько 300 чоловік загинуло під час військового перевороту в **Центральноафриканській республіці** [46, с.800] в травні 2001 року і т.д.

Великі втрати понесли народи Африки в **релігійних та етнічних конфліктах**. В 1991-2003 роках йшла боротьба уряду **Алжиру** проти місцевих ісламістів. За різними даними [50], в цій боротьбі загинуло 150-400 тис. чоловік, в тому числі 12-15 тис. ісламських повстанців, стільки ж загинуло військових, поліцейських та бійців сил самооборони. Решту загиблих склали мирні жителі. Як і в [51] людські втрати під час збройного конфлікту уряду Алжиру з місцевими ісламістами приймемо в 200 тис. загиблих.

Етнічний конфлікт в **Судані** між арабськоюмовною Північню країни та негроїдним Півднем продовжувався 22 роки (1983 – 2005 рр.). Мирну угоду між Північню та Півднем було підписано 20 липня 2002 року, а 9 січня 2005 року – мирний договір у столиці Кенії – Найробі [46, с.505 - 506]. Кількість загиблих у цьому конфлікті коливається в межах 1 млн. – 2,85

млн. чоловік [52, с.491; 53, с.119]. В якості середньої цифри втрат приймемо цифру 2 млн. загиблих [46, с.506]. Втрати урядових військ Судану в цьому конфлікті склали 180 тис. загиблих [54].

Етнічний конфлікт в суданській провінції **Дарфур** між осілим африканським населенням та арабськими кочівниками почався в лютому 2003 року. За даними експертів ООН, на кінець 2006 року в Дарфурі загинуло 200 тис. чоловік, біженців нараховувалося понад 2,5 млн. чоловік [55]. Власти Судану відкидали ці цифри втрат твердячи, що в Дарфурі загинуло 10 тис. чоловік [56]. Міжнародний кримінальний суд в Гаазі в липні 2008 року видав ордер на арешт президента Судану Омара аль-Башира. Головний обвинувач Луїс Морено-Окампо звинуватив президента Судану в тому, що з його відому було вбито понад 35 тис. мирних жителів Дарфуру, а 80-265 тис. біженців були приречені на вірну смерть [57]. Умови в яких проживають дарфурські біженці є дуже важкими, великою є смертність серед біженців, а тому на початок березня 2009 року число загиблих в Дарфурі оцінювалося у 400-500 тис. чоловік [58]. Число загиблих в етнічному конфлікті в суданській провінції Дарфур можемо наближено прийняти у 400 тис. чоловік.

В **Нігерії** упродовж 2000-2004 рр. в етнічних та релігійних конфліктах загинуло 10 тис. чоловік, а в сутичках липня – серпня 2009 року між урядовими військами та ісламськими заколотниками, які називали себе нігерійськими талібами – ще близько 800 чоловік [59]. В **Уганді** в 2001 році сталося масове самогубство 1 тис. членів секти «Рух за відновлення десяти заповідей» [60].

Таким чином, в **Африці**, за розглядуваний проміжок часу всього загинуло понад 10.617,6 тис. чоловік, в тому числі 8.005,8 тис. чоловік – в громадянських війнах і заворушеннях (75,4%), а 2.611,8 тис. – в релігійних та етнічних конфліктах (24,6%).

Аналіз втрат населення **країн Азії** почнемо з держав Близького Сходу. Загальні втрати населення **Туреччини** під час придушення національно-визвольного руху курдів, який почався у 1984 році вже перевищили 40 тис. загиблих [61]. В **Лівані** в 2007 році під час боїв ліванської армії проти релігійного руху «Фатх-аль Іслам» з обох сторін загинуло 329 чоловік [62]. В **Ізраїлі**, під час інтифади «Аль-Акса», яка проходила в 2000-2005 роках з обох боків загинуло 4.798 чоловік, в тому числі 3.725 палестинських арабів та 998 ізраїльтян [63], а під час протистояння палестинських організацій Фатх і Хамас в 2006-2007 роках з обох боків загинуло понад 600 чоловік [64]. В **Йемені**, під час повстання в провінції Саада (2004-2009 рр.) загальні втрати склали понад 2 тис. загиблих [65].

Перейдемо до аналізу втрат населення країн **Індостанського півострова**. В **Непалі** за 10 років громадянської війни (1996-2006 рр.) загальні втрати перевищили 13 тис. чоловік [66]. В травні 2009 року війська уряду **Шрі-Ланки** здобули перемогу над загонами сепаратистської організації «Тигри визволення Таміл-Іламу», поклавши тим самим кінець сингалотамільському етнічному конфлікту, який йшов у цій державі з 1984 року. Загальна кількість загиблих у цьому 25-річному конфлікті перевищила 80 тис. чоловік [67]. В **Бангладеш** під час заколоту бійців прикордонної охорони (березень 2009 року) загинуло і пропало безвісти 148 чоловік [68].

Пакистан, з моменту свого створення у 1948 році, є державою з нестабільним внутрішнім становищем. В XXI столітті ситуація тут на краще не змінилася. Упродовж 2002-2009 рр. втрати тільки пакистанської армії в боях і сутичках з опозиціонерами та заколотниками в різних провінціях країни перевищили 1,5 тис. загиблих [69]. З січня 2002 року і до 1 листопада 2007 року від терактів в країні загинуло понад 700 чоловік [70], а упродовж 2008-2009 років – ще 2,3 тис. чоловік [69]. До вказаних цифр втрат ще слід додати понад 600 загиблих під час сути-

чок на афгано-пакистанському прикордонні в першій половині 2008 року, понад 200 загиблих під час боїв пакистанської армії з пуштунськими племенами в липні 2007 року, близько 100 чоловік загинули при штурмі Червоної мечеті влітку 2007 року і т.д. [71]. 26 квітня – 13 липня 2009 року пакистанська армія проводила операцію проти руху «Талібан» в долині річки Сват, а 17 жовтня 2009 року почала операцію проти «Талібана» в Південному Вазірістані. За 3 місяці бойових дій в долині річки Сват, за даними Міністерства оборони Пакистану, загинуло 1.100 талібів та кілька десятків пакистанських військових [72]. Загалом, кількість загиблих в Пакистані можна наближено оцінити в 6,7 тис. чоловік.

Територіальний конфлікт між Індією та Пакистаном через **Кашмір** тягнеться з 1948 року і був причиною 4-х індо-пакистанських воєн (1948-49, 1965, 1971, 1999 рр.), причому в 1999 та в 2001 роках дві країни були дуже близькі до ядерного конфлікту, в результаті якого, за оцінкою Міністерства оборони США, могло загинути 9-12 млн. чоловік [73]. Загалом, військове протистояння Індії і Пакистану на початку XXI століття виражалося такими даними (таблиця 1) [74]:

Таблиця 1.

Індо-пакистанське військове протистояння (2002 рік).

Країна	Армія	Бойові літаки	Великі кораблі	Підводні човни	Ядерні боєголовки
Індія	1.263.000	738	27	16	70
Пакистан	620.000	353	8	10	20-25

Через вказані обставини, штат **Кашмір**, який є частиною Індії вже довгі роки є зоною нестабільності цієї держави. Активні дії кашмірських сепаратистів почалися в 1989 році. За 12 років (на початок квітня 2002 року) за офіційними індійськими даними в штаті Кашмір загинуло понад 35 тис. чоловік, в тому числі індійська армія втратила близько 1,5 тис. загиблих, кашмірські бойовики – 10 тис. загиблих, решту загиблих склали мирні жителі [75]. За даними кашмірської опозиції, втрати є більшими, і коливаються в межах 60-80 тис. загиблих [75;76]. Отже, за різними даними людські втрати під час протистояння в Кашмірі коливаються в межах 35-80 тис. загиблих. Все це відбувалося на фоні різкої напруженості між Індією та Пакистаном. Вздовж лінії фронту в Кашмірі в травні 2002 року було зосереджено відповідно 750 тис. індійських та 250 тис. пакистанських солдатів, а в березні 2004 року – 700 тис. індійських та 40 тис. пакистанських солдатів [77]. Конфлікт в Кашмірі вдалося пригальмувати шляхом встановлення в 2004 році загороджень з колючого дроту на розмежувальній лінії довжиною 742 км і пропуском через ці загородження електрично-

го струму [78], внаслідок чого кашмірські бойовики вже не могли безперешкодно проходити в Кашмір через територію Пакистану. Загалом, кількість загиблих під час конфлікту у Кашмірі можна оцінити у 40 тис. чоловік.

Серед інших конфліктів на території **Індії** відмітимо такі. Під час нападу ісламських бойовиків на місто Мумбай (колишній Бомбей) в листопаді 2008 року загинуло 200 чоловік, в індусько-мусульманському релігійному конфлікті в штаті Гуджарат (березень-квітень 2002 року) загинуло 1 тис. чоловік, в штаті Ассам, під час придушення сепаратистського руху (1992 – 2002 рр.) – 3,2 тис. чоловік, під час придушення сепаратистських рухів у Триपुरі (1992 – 2002 рр.) та в Бутані (2003 р.) загинуло відповідно 1,8 тис. та 124 чоловіки [79]. Упродовж 1993-2008 років від терактів, здійснених ісламськими радикалами, загинуло 732 жителі Індії та понад 3 тис. були поранені [80]. Загалом, людські втрати населення Індії склали понад 47 тис. загиблих.

Як ми зазначали вище, громадянська війна в **М'янмі** (колишня **Бірма**) є найтривалішою громадянською війною XX-XXI століть. В [30, с. 433] помилково вказується, що бойові дії в цій країні припинилися в 2000 році. Насправді,

вони продовжуються і в XXI столітті. Тільки упродовж 1997-2007 рр. число біженців склало 1 млн. чоловік, було спалено 3 тис. сіл [81]. Незважаючи на те, що урядом Бірми до квітня 2004 року були досягнуті мирні угоди з 17 повстанськими організаціями, і ще з трьома налагоджено мирний діалог [82, с. 62], бірманська армія проти нацменшин країни проводить тактику «випаленої» землі. Під час бойових дій нацменшини або витісняють на територію суміжних держав, або переселяють на менш родючі землі, або використовують в якості носильників для армії [83 с.68], що призводить до великих втрат. На кінець 2002 року в країні нараховувалося 3 млн. безпритульних, в Індії та в Бангладеш перебувало 225 тис. біженців з Бірми [83, с. 74]. Цифру втрат – 75 тис. загиблих за час громадянської війни в Бірмі (1948-200 рр.), яка наводиться в [30, с.433] ми вважаємо заниженою. За нашими обчисленнями [1, с. 124-125] за аналогічний проміжок часу в Бірмі загинуло 195 тис. чоловік. Виходячи з середньої цифри 2,5 тис. загиблих за рік [1, с.125], втрати під час громадянської війни в Бірмі оцінимо в 220 тис. загиблих.

В **Таїланді**, упродовж 2004-2007 років, на півдні країни, де в 3-х провінціях країни з 1,8 млн. чоловік населення понад 80% складають мусульмани, в боях між урядовими військами та мусульманськими повстанцями загинуло понад 2 тис. чоловік [84].

В **Індонезії** в етнічному конфлікті між корінними жителями острова Борнео – даяками, та переселенцями з острова Ява у 2000 році загинуло 500 чоловік [85]. Втрати під час релігійної війни 1999-2002 років між християнською та мусульманською общинами на Молуккських островах коливаються в межах 5 тис. – 13,5 тис. загиблих [86]. Як і [87] в якості числа жертв релігійної війни на Молуккських островах приймемо цифру 9 тис. загиблих. Боротьба індонезійської армії проти ісламських сепаратистів у провінції Аче (острів Суматра) тривала з 1976 по 2005 рік. В результаті бойових дій у цій індонезійській провінції з обох боків загинуло 20 тис. чоловік [88]. Під час теракту, вчиненого на острові Балі в 2002 році загинуло 192 чоловіки [89]. Таким чином, в **Індонезії** загальні втрати склали 29,7 тис. загиблих.

В **Китаї**, у березні 2008 року під час заворушень в столиці Тибету місті Лхасі за офіційними даними загинуло 18 чоловік, було поранено 382 цивільних громадян та 241 поліцейський. За даними тибетського далай-лами під час заворушень в Лхасі загинуло 203 чоловік та ще понад 1 тис. були поранені [90]. Приймемо цифру 100 загиблих під час заворушень в Лхасі [91]. В липні 2009 року, на заході Китаю в місті Урумчі відбулися міжнародні сутички між китайцями і уйгурами, в результаті яких загину-

ло 184 чоловіки (137 китайців, 46 уйгурів та 1 дунганин). В жовтні 2009 року 12 активних учасників заворушень були присуджені до страти (всі уйгури) [92]. Таким чином, в Китаї у 2008 – 2009 роках в етнічних конфліктах загинуло щонайменше 300 чоловік.

Таким чином, в громадянських війнах, етнічних та релігійних конфліктах в **Азії** загинуло загалом 446,4 тис. чоловік, в тому числі 332,4 тис. чоловік в громадянських війнах (74,41%), та 114,3 тис. чоловік – в етнічних та релігійних конфліктах (25,59%).

Серед конфліктів на **пострадянському просторі** відмітимо другу чеченську війну. Людські втрати у цій війні упродовж 1999-2007 років обчислені нами у 21,4 тис. загиблих [93, с. 134]. Проте війна у Чечні не тільки не завершена, але й переноситься на інші регіони, в першу чергу на Інгушетію і Дагестан. Наприклад, тільки в 2008 році за підрахунками ЗМІ в Чечні загинуло як мінімум 97 міліціонерів та військових, 138 були поранені, а в 2009 році рахунок вбитих йде на десятки [94]. Тільки за 8 місяців 2009 року в Дагестані було вбито 40 міліціонерів та 76 учасників бандформувань, а в Інгушетії за приблизно такий же час загинуло 68 співробітників правоохоронних органів і було нейтралізовано 85 бойовиків [95]. Виходячи з того, що на Північному Кавказі упродовж 2008 – 2009 років щодня гинуло в боях 5 – 6 чоловік [96], можна вважати, що загальні людські втрати від воєнних дій на Північному Кавказі в 2000-2009 роках перевищили 22 тис. загиблих.

В **Латинській Америці** найбільші втрати понесло населення **Колумбії** в громадянській війні, яка йде в країні з 1948 року, і яка за тривалістю є такою, як і громадянська війна в Бірмі. Людські втрати під час громадянської війни в Колумбії в 1948-2000 рр. нами обчислені в 420 тис. загиблих [1, с. 71]. Проте війна у цій країні продовжується і в XXI столітті. Додамо, що громадянська війна спровокувала в Колумбії сплеск злочинності. Наприклад, в [97] повідомлялося, що в 2000 році в країні загинуло 30 тис. чоловік, але 26.450 з них були жертвами кримінальної злочинності, і тільки 3,5 тис. були жертвами громадянської війни. Виходячи з середньої цифри 3 тис. загиблих від громадянської війни жителів країни на рік [98] втрати населення Колумбії упродовж 2000-2009 рр. обчислимо у 27 тис. загиблих. Таким чином, під час громадянської війни 1948-2009 рр. в **Колумбії** загинуло 447 тис. чоловік.

Втрати населення інших країн Латинської Америки в громадянських війнах і конфліктах були незначними. На **Ямайці** в заворушеннях 2001 року загинуло 20 чоловік і ще 50 були поранені, в **Болівії** під час заворушень 2003 року які привели до відставки президента Лосади, загинуло понад 100 чоловік [99]. В **Аргентині**,

під час заворушень в грудні 2001 року загинуло 30 чоловік, у **Венесуелі** (квітень 2002 року) під час невдалої спроби скинути президента країни Уго Чавеса загинув 41 чоловік та ще 350 були поранені [100].

Населення країн **Латинської Америки** несе великі втрати від організованої злочинності. Наприклад, в **Мексикі** у 2006-2009 роках в результаті сутичок різних кланів наркобаронів загинуло 10 тис. чоловік, в **Бразилії** упродовж 1995-2005 років від застосування вогнепальної зброї загинуло 325,5 тис. чоловік [101] і т.д. Проте ці втрати не є втратами населення в громадянських війнах і конфліктах, і тому ми їх не розглядаємо. Таким чином, втрати населення країн Латинської Америки наближено приймемо у 448 тис. загиблих.

Терористичний акт 11 вересня 2001 року багатьма дослідниками розглядався як бойові дії проти **США** на її території. За остаточними підрахунками, втрати під час цього терористичного акту склали 3.066 загиблих у Вашингтоні та Нью-Йорку (в тому числі 19 терористів-смертників), матеріальні збитки перевищили 120 млрд. доларів, роботи по розбору руїн Всесвітнього торгового центру оцінювались у 3 млрд. доларів [102].

В **Європі** під час етнічного конфлікту в **Македонії** 2000-2001 рр. між македонцями та албанцями загинуло 300 чоловік, 500 були поранені, біженцями стало 70-100 тис. чоловік [103, с. 524; 104]. В **Косово** за розглядуваний

проміжок часу бої вже не велися, але після введення в край міжнародних сил KFOR згідно [105] загинуло понад 500 сербів та ще 700 були викрадені. Європа і далі потерпає від дій терористичних організацій. Так, від рук баскської сепаратистської організації ЕТА, яка діє в **Іспанії** з 1968 року, станом на 4 жовтня 2008 року загинуло 823 чоловіки, з яких 478 склали військові та працівники правоохоронних органів, решта загиблих – мирні жителі [106]. Під час терористичних актів у Мадриді (14.03.2004 р.) загинуло близько 200 чоловік, в тому числі 191 цивільних громадян 13-ти національностей та ще 1.824 були поранені, загинуло також 8 терористів [107]. Під час терористичних актів у Лондоні 7 липня 2005 року загинуло 52 чоловіки, в тому числі 4 терористи-смертники [108]. В **Північній Ірландії** (Ольстер) в результаті збройної боротьби та терактів упродовж 1969 – 1999 років загинуло 3.637 чоловік, після чого політичних вбивств на протязі 10 років тут не було [109]. В березні 2009 року в Північній Ірландії було вбито поліцейського, а потім двох англійських солдатів [110]. Таким чином, в Північній Ірландії упродовж 1969 – 2009 років у збройній боротьбі та від терактів загинуло 2.640 чоловік. Отже, загалом в Європі загинуло 4,5 тис. чоловік, в тому числі 3,7 тис. – від збройної боротьби та терактів, та 800 – в результаті етнічних конфліктів.

Згрупуємо одержані дані в результуючу таблицю 2.

Таблиця 2.

Втрати населення країн світу в локальних війнах і конфліктах (2000 – 2009 рр.).

№ п/п	Назва частини світу, або регіону, де проходили бойові дії	Загальна кількість загиблих (тис. чоловік)	В тому числі:					
			Загиблі в між-державних війнах		Загиблі в громадянських війнах та від терактів		Загиблі в етнічних та релігійних конфліктах	
			тис. чол.	%	Тис. чол.	%	тис. чол.	%
1	Азія, Африка та країни пострадянського простору	300	300	100	-	-	-	-
2	Африка	10.617,6	-	-	8.005,8	75,4	2.611,8	24,6
3	Азія	446,7	-	-	332,4	74,41	114,3	25,59
4	Російська Федерація (Північний Кавказ)	22	-	-	22	100	-	-
5	Латинська Америка	448	-	-	448	100	-	-
6	США	3,1	-	-	3,1	100	-	-
7	Європа	4,5	-	-	3,7	82,2	0,8	17,8

8		11.841,9	300	2,53	8.815	74,44	2.726,9	25,56
---	--	----------	-----	------	-------	-------	---------	-------

Як випливає з даних таблиці, основні втрати (понад 74 % загиблих) склали втрати населення в громадянських війнах. Джерелом нестабільності залишався африканський континент, на який припадало 89,7 % всіх втрат в міждержавних, громадянських війнах, в етнічних та релігійних конфліктах.

Локальні війни та етнічні конфлікти, які у великій кількості йшли упродовж 1945 – 2009 років та йдуть і дотепер по різних континентах нашої планети, залишили по собі чисельні рубці у вигляді невизнаних держав і територій, а також у вигляді “китайських стін” між державами і народами. На початок 2009 року в світі існували такі невизнані держави: **Абхазія** (населення – 230 тис. чоловік) та **Південна Осетія** (населення 70 тис. чоловік) - визнані Росією та Нікарагуа, а пізніше Венесуелою, **Нагорний Карабах** (138 тис. чол.) та **Придністров'я** (530 тис. чол.) – не визнані ні однією державою світу, **Тайвань** (23 млн. чол.) – визнаний 22 державами світу, **Північний Кіпр** (230 тис. чол.) – визнаний Туреччиною, **Палестина** (близько 4 млн. чол.) – визнана 96 державами світу та **Косово** (2,2 млн. чол.) – визнана 51 державою світу [111]. Фактично не існують, як єдині держави **Сомалі** (на її території тепер де-факто 3 держави) та **Кот Д’Івуар** (де-факто 2 держави). Згідно [112] до вказаного переліку невизнаних держав слід додати **Західну Сахару** (визнана 49 державами світу), державу **Шан** (на території М’янми), держави **Азад Кашмір** та **Ісламську державу Вазірістан** (обидві на території Пакистану). Останні три держави не визнані ні одною країною світу. Держава **Таміл Ілам** (на

території Шрі Ланки) була знищена в 2009 році внаслідок придушення сепаратистського руху тамілів.

Стосовно “китайських стін”, то власне Велика китайська стіна має довжину 8.851 км 800 м, з яких 6,26 тис. км – цегляна кладка, 2,23 тис. км – природній гірський масив, а 360 км – це не стіна, а заповнені водою рови [113]. В ХХ столітті в Європі існував свій варіант Великої китайської стіни – Берлінська стіна, довжина якої складала 46 км, а разом з укріпленнями державного кордону вздовж Західного Берліну – 115 км [114, с. 492]. Берлінська стіна простояла 28 років та 88 днів, після чого була зруйнована [114, с. 492].

В ХХІ столітті на різних континентах існували такі загороджувальні мури: між США та Мексикою – довжина 3.100 км, в Західній Сахарі – між Марокко та фронтом ПОЛІСАРІО – довжина 2.400 км [115]. Про розмежувальну лінію завдовжки 742 км між Індією та Пакистаном говорилося нами вище. Довжина стіни між Ізраїлем та Палестиною складає 360 км [116]. В неприступну фортецю перетворилася демілітаризована зона між Північною та Південною Кореєю. Її довжина складає 248 км, а ширина 4 км, причому в залізобетонних укріпленнях з обох боків зосереджено 500 тис. військових [83,с.36]. «Зелена лінія» завдовжки 180 км, і шириною 50 м [117] розділяє з 1974 року острів Кіпр на турецьку та грецьку частини.

Чи зникнуть ці стіни та загороджувальні мури між державами і народами в ХХІ столітті, як зникла в ХХ столітті Берлінська стіна, чи до вказаних стін, мурів та невизнаних держав в ХХІ столітті додадуться нові – покаже час.

1. Лавер О.Г. Війни та народонаселення країн світу в ХХ столітті. Статистичне дослідження. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2002. – 304 с.
2. Азия и Африка сегодня. – 2002. – №10. – С. 40; Эхо планеты. – 2003. - №32. – С. 9.
3. Новое время. – 2003. - №22. – С. 23.
4. Аргументы и факты в Украине. – 2003. - №40. – С. 32.
5. Зарубежное военное обозрение. – 2006. - №12. – С. 11.
6. Факты. – 2006. – 16 августа. – С. 3.
7. Известия. – 2009. – 19 января; 5-й телеканал. – 2009. – 24 сінця; Мясников В. ЦАХАЛ выучил уроки второй ливанской компании // Независимое военное обозрение. – 2009. – 16 января.
8. Телеканал Евроньюс. – 2009. – 15 октября.
9. Храмчихин А. Уроки ратных успехов и неудач // Независимое военное обозрение. – 2008. – 22 августа.
10. Віче. – 2008. - №21. – С. 21.
11. Віче. – 2008. – 27 грудня. – С. 9.
12. Зарубежное военное обозрение. – 2008. - №8. – С. 2.
13. Телеканал Вести. – 2008. – 23 августа.
14. Сажнева Е. Сбор доказательств о геноциде осетин // Московский комсомолец в Украине. – 2008. – 22-28 октября. – С. 4.
15. Новое время. – 2003. - №13. – С. 25; Эхо планеты. – 2002. - №42. – С. 10.
16. Азия и Африка сегодня. – 2008. - №1. – С. 42; Телеканал Евроньюс. – 2009. – 19 сентября.

17. Віче. – 2008. - №7-8. – С. 53.; Независимое военное обозрение. – 2009. – 3 апреля.
18. Независимое военное обозрение. – 2002. – 22 февраля; Независимое военное обозрение. – 2003. – 26 декабря.; Игнатъев П.М. Країнознавство. Країни Азії. – Чернівці, 2006. – С.156; Зарубежное военное обозрение. – 2006. – №12. – С. 35; Азия и Африка сегодня. – 2008. - №9. – С.39.
19. Блинов А. Три миллиона на одну войну // Независимая газета – дипкурьер. – 2008. – 17 марта. – С. 13-14.
20. Эхо планеты. – 2008. - №12. – С. 14-15.
21. Телеканал Евроньюс. – 2009. – 28 февраля; Телеканал Евроньюс. – 2009. – 31 марта.
22. Иванов В. Бессильная сила Америки // Независимое военное обозрение. – 2008. – 11 апреля; Сурков Н. Войска США останутся в Ираке без мандата // Независимая газета. – 2008. – 12 декабря.
23. Віче. – 2008. - №7-8. – С. 61.
24. Худа Валид. Войну в Ираке проиграли все // Независимая газета. – 2008. – 20 марта; Эхо планеты. – 2008. - №12. – С. 14; Аргументы и факты в Украине. – 2008. - №12. – С.4.
25. Эхо планеты. – 2007. - №10. – С. 18.
26. Блинов А. Истерзанные войной // Независимая газета. – 2007. – 20 марта.
27. Факты. – 2005. – 21 июля. – С. 3.; Эхо планеты. – 2006. - №13. – С. 13.
28. Независимая газета. – 2007. – 2 апреля.
29. Мясников В. Чеченские «тройки» в Басре и Багдаде // Независимое военное обозрение. – 2008. – 4 апреля.
30. Паршев А., Степаков В. Вторая мировая: когда она началась и когда закончилась? – М.: Яуза – Эксмо, 2009. – 576 с.
31. Независимая газета. – 2001. – 25 августа; Независимое военное обозрение. – 2003. – 30 мая; Суханов П. Бриллианты для диктатуры капитала // Независимое военное обозрение. – 2003. – 4 июля.
32. Азия и Африка сегодня. – 2001. - №1. – С. 11; Зарубежное военное обозрение. – 2008. – №12. – С. 2; Мясников В. Бои идут на западе и на востоке черного континента // Независимое военное обозрение. – 2008. – 28 ноября.
33. Зарубежное военное обозрение. – 2007. - №11. – С. 2.
34. Мясников В. Агрессоры по приглашению // Независимое военное обозрение. – 2009. – 20 февраля; Независимое военное обозрение. – 2006. – 14 июля.
35. Казиник М. Страна, которой нет // Вокруг света. – 2009. - №8. – С.40 – 59; Коновалов И. Исламисты Сомали // Азия и Африка сегодня. – 2008. - №14. – С. 47-51; Эхо планеты. – 2008. - №47. – С. 24.
36. Независимое военное обозрение. – 2006. – 23 июня.
37. Эхо планеты. – 2003. - №32. – С. 8.
38. Независимое военное обозрение. – 2002. – 15 ноября.
39. Азия и Африка сегодня. – 2008. - №11. – С. 36.
40. Эхо планеты. – 2008. - №47. – С.24.
41. Эхо планеты. – 2002. - №33. – С.10; Зарубежное военное обозрение. – 2000. - №9. – С.16; Азия и Африка сегодня. – 2002. - №7. – С.47.
42. Азия и Африка сегодня. – 2001. - №2. – С.14.
43. Немченко В. Либерия: уйдет ли в прошлое гражданская война? // Азия и Африка сегодня. – 2004. - №2. – С. 24-26; Эхо планеты. – 2003. - №34. – С. 12.
44. Кучер В.І., Майборода О.М. Всесвітня історія. Новітній період. – К.: Генеза, 2004. – 416 с.
45. Известия. – 2003. – 12 августа. – С. 4; Независимая газета. – 2007. – 5 июня.
46. Дахно І.І. Історія країн світу. Довідник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 816 с.
47. Эхо планеты. – 2008. - №5. – С. 15.
48. Азия и Африка сегодня. – 2002. - №4. – С.48.
49. Независимое военное обозрение. – 2009. – 20 марта; Телеканал Евроньюс. – 2009. – 18 марта; Эхо планеты. – 2009. - №38. – С.19.
50. Ефимов Е. Договор с дьяволом // Новое время. – 2005. - №42. – С. 24-25; Независимое военное обозрение. – 2006. – 29 декабря.
51. Независимая газета. – 2007. – 13 апреля.
52. Шишов А.В. Военные конфликты XX века. От Южной Африки до Чечни. – М.: Вече, 2006. – 576 с.
53. Гинесс. Мировые рекорды.2007. – М.: Астрель, 2007. – 287 с.
54. Аргументы и факты. – 2006. - №7. – С.38.
55. Телеканал Евроньюс. – 2006. – 23 декабря; Независимое военное обозрение. – 2006. – 14 июля.
56. Известия. – 2008. – 20 июля.
57. Эхо планеты. – 2008. - №27-28. – С. 2.
58. Московский комсомолец в Украине. – 2009. – 4-10 марта. – С. 12; Телеканал Евроньюс. – 2009. – 5 марта.
59. Известия. – 2003. – 22 апреля. – С. 4; Эхо планеты. – 2004. - №22. – С. 12; Эхо планеты. – 2004. -

- №27. – С. 18; Мясников В. Быстро, решительно, беспощадно // Независимое военное обозрение. – 2009. – 7 августа.
60. Независимая газета. – 2001. – 4 апреля.
61. Мясников В. Курдский вопрос дозрел до войны // Независимое военное обозрение. – 2007. – 26 октября.
62. Мясников В. Десять главных военных событий 2007 года // Независимое военное обозрение. – 2007. – 28 декабря.
63. Эхо планеты. – 2005. - №30. – С. 12.
64. Зарубежное военное обозрение. – 2007. - №8. – С. 2.
65. Серебров С.Н. Йемен на пороге гуманитарной катастрофы (к событиям в горах Саады) // Восток. – 2008. - №5. – С. 66-79; Мясников В. Йемен превращается в очаг всемирного джихада // Независимое военное обозрение. – 2009. – 2 октября.
66. Ледков А. Непал начала XXI века: проблемы и перспективы // Азия и Африка сегодня. – 2005. - №9. – С. 68-72; Эхо планеты. – 2008. - №20. – С. 21; Эхо планеты. – 2008. - №29-30. – С. 20-21.
67. Независимая газета. – 2009. – 28 мая.
68. Мясников В. Утро стрелецкой казни // Независимое военное обозрение. – 2009. – 6 марта.
69. Мясников В. Эти войны кажутся вечными // Независимое военное обозрение. – 2009. – 6 февраля; Телеканал Евроньюс. – 2009. – 23 октября.
70. Эхо планеты. – 2007. - №41. – С. 11.
71. Независимое военное обозрение. – 2008. – 4 июля; Эхо планеты. – 2007. - №33. – С. 21; Эхо планеты. – 2007. - №28. – С. 10.
72. Независимая газета. – 2009. – 15 мая; Телеканал Евроньюс. – 2009. – 30 апреля.
73. Независимая газета. – 2005. – 19 апреля. – С.6; Аргументы и факты.–2002. - №23. – С.6.
74. Известия. – 2002. – 30 апреля. – С. 2.
75. Независимая газета. – 2002. – 10 апреля; Азия и Африка сегодня. – 2002. - №1. – С. 12.
76. Эхо планеты. – 2005. - №45-46. – С. 14; Независимая газета. – 2005. – 19 апреля. – С. 6.; Телеканал 1+1. – 2002. – 30 березня.
77. Известия. – 2002. – 25 мая. – С. 8; Новое время. – 2004. - №6. – С. 33; Эхо планеты. – 2004. - №5. – С. 19.
78. Эхо планеты. – 2004. - №27. – С. 11.
79. Московский комсомолец в Украине. – 2008. – 3-9 декабря. – С. 2; Известия. – 2002. – 26 сентября. – С. 10; Азия и Африка сегодня. – 2005. - №10. – С. 44; Зарубежное военное обозрение. – 2004. - №2. – С. 2.
80. Алексеев В. Взрывы в «розовом» городе // Независимое военное обозрение. – 2008. – 23 мая.
81. Мясников В. Страна вечной войны // Независимое военное обозрение. – 2007. – 2 ноября.
82. Листопадов Н. Красная земля пао // Азия и Африка сегодня. – 2004. – С. 58-62.
83. Ігнат'єв П.М. Країнознавство. Країни Азії. – Чернівці: Книги – XXI, 2006. – 424 с.
84. Зарубежное военное обозрение. – 2005. - №1. – С. 2. Телеканал 24. – 2007. – 14 березня.
85. Эхо планеты. – 2001. - №12. – С. 19.
86. Трифонов Е. Кровавое послание // Новое время. – 2003. - №33. – С. 26-27; Известия. – 2002. – 10 октября. – С. 10.
87. Эхо планеты. – 2004. - №20. – С. 20.
88. Независимая газета - дипкурьер. – 2005. – 24 января. – С. 13; Азия и Африка сегодня. – 2007. - №5. – С. 52.
89. Известия. – 2003. – 15 января. – С. 10.
90. Эхо планеты. – 2008. - №19. – С. 17.
91. Аргументы и факты. – 2008. - №14. – С. 15.
92. Телеканал Евроньюс. – 2009. – 11 июля; Телеканал Евроньюс. – 2009. – 15 октября.
93. Лавер О.Г. Про людські втрати в російсько-чеченських війнах 1994-2007 років // Науковий вісник УжНУ. – Серія історія. – 2008. – Випуск 21. – С. 129-135.
94. Независимая газета. – 2009. – 30 марта.
95. Мясников В. Дагестан - 2009: снайперы и взрывники // Независимое военное обозрение. – 2009. – 21 августа; Независимая газета. – 2009. – 1 сентября.
96. Калинина Ю. Россию на Кавказе кроют имамом // Московский комсомолец в Украине. – 2009. – 22 – 28 июля. – С.5.
97. Международная жизнь. – 2005. - №2. – С. 133.
98. Независимое военное обозрение. – 2006. – 28 июля.
99. Известия. – 2001. – 12 июля. – С. 8; Эхо планеты. – 2003. - №43. – С. 13.
100. Эхо планеты. – 2002. - №5. – С. 14; Новое время. – 2002. - №1-2. – С. 11; Латинская Америка. – 2002. - №7. – С. 11.

101. Телеканал 24. – 2009. – 27 травня; Эхо планеты. – 2005. - №47. – С. 22.
102. Аргументы и факты. – 2003. - №9. – С. 5; Киевские ведомости. – 2002. – 12 сентября. – С. 4; Аргументы и факты. – 2002. - №37. – С. 24.
103. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки. – К.: Либідь, 2004. - 622 с.
104. Новое время. – 2001. - №37. – С. 29.
105. Независимое военное обозрение. – 2001. – 22 ноября.
106. Телеканал Евроньюс. – 2008. – 4 октября; Эхо планеты. – 2006. - №14. – С. 15.
107. Телеканал Евроньюс. – 2007. – 15 февраля.
108. Факты. – 2005. – 15 июля. – С.3.
109. Мясников В. Операция в Ольстере закончена // Независимое военное обозрение. – 2007. – 10 августа.
110. Независимое военное обозрение. – 2009. – 13 марта.
111. Аргументы и факты. – 2008. - №44. – С.4.
112. Независимое военное обозрение. – 2008. – 10 октября; Коммерсант. – 2009. – 19 октября.
113. Аргументы и факты. – 2009. - №17. – С. 24.
114. Довлстов О.Р. та ін. Всесвітня історія. 1945-1997. – Запоріжжя: Просвіта, 1997.
115. Независимая газета. – 2002. – 8 июля. – С. 2; Вопросы истории. – 2005. - №3. – С.121.
116. Эхо планеты. – 2003. - №32. – С. 11.
117. <http://www.cyprusrealty.ru/444>; Новое время. – 2006. - №3. – С. 26.

РЕЗЮМЕ

ПОТЕРИ НАСЕЛЕНИЯ СТРАН МИРА В ЛОКАЛЬНЫХ ВОЙНАХ И КОНФЛИКТАХ НА ПРОТЯЖЕНИИ 2000 – 2009 ГОДОВ

Лавер А. Г. (Ужгород)

В статье изучаются потери населения стран Азии, Африки, Америки и Европы в локальных войнах и конфликтах на протяжении 2000 – 2009 годов. Также изучаются потери народонаселения стран мира за этот период в этнических и религиозных конфликтах.

Ключевые слова: локальные войны, религиозные и этнические конфликты, террор деспотических режимов, убитые, раненые, беженцы.

SUMMARY

THE LOSSES IN MANPOWER THE COUNTRIES OF THE WORLD IN LOCAL WARS AND CONFLICTS AMONG 2000 – 2009 YEARS

O. Laver (Uzhhorod)

The article deals with the losses in manpower the countries of Asia, Africa, America and Europa in local wars and conflicts among 2000 – 2009 years. The losses in manpower in ethnic and religion conflicts is under the consideration

Key words: local wars, religious and ethnic conflicts, despotic regime, terror, killed, wounded ones and refugees.